

Perquè sabem que Europa és el nostre futur

MIREYA FUENTE

Analista de la Fundació Rafael Campalans

Finalment, els 27 caps d'Estat i de govern de la UE, reunits a la capital portuguesa el 18 i 19 d'octubre, van arribar a un acord, que sembla definitiu, per a reformar l'organització de la Unió. L'acte oficial de la signatura del nou Tractat de Lisboa, com ja es coneix, tindrà lloc el 13 de desembre, data del proper Consell Europeu. Però encara haurem d'esperar uns mesos més, perquè no serà fins l'1 de gener de 2009 quan entri en vigor, després d'haver estat ratificat per tots i cadascun dels Estats membres. Es preveu, però, un procés de ratificació sense ensurts ja que tots els Estats han optat per la via parlamentària i només Irlanda, obligada constitucionalment, celebrarà un referèndum.

És evident que arribar a un acord unànime ha estat difícil i complex, sobretot si tenim en compte que tot aquest procés es va iniciar el desembre de 2001 amb la *Declaració de Laeken sobre el futur de la Unió Europea*. En aquell moment, es va decidir organitzar una Convenció per estudiar de quina manera Europa podia ser més democràtica, transparent i eficaç. La resta de la història és ja prou coneguda: la proposta de Tractat pel qual s'institueix una Constitució per a Europa va ser rebutjada en referèndum a França i Holanda, el 2005, paralitzant el procés de ratificació i iniciant-se un període de reflexió sobre una futura reforma.

Durant el primer semestre de 2007, les intenses negociacions polítiques conduïdes per la presidència alemanya van evidenciar la disparitat de criteris entre els Estats membres sobre l'evolució de la Unió en un

futur pròxim. Malgrat tot, després de dos anys d'incerteses sobre el procés de reforma dels Tractats, el Consell Europeu de juny aconseguia arribar a un gran acord que recollia moltes de les mesures contemplades a la Constitució i, alhora, s'adaptava a les peticions dels països més reticents. A través d'un mandat precís, es convocava una Conferència Intergovernamental (CIG) amb l'objectiu de formalitzar en termes jurídics l'acord polític aconseguit. La Cimera informal de Lisboa ha servit, doncs, per clausurar els treballs de la CIG amb l'adopció d'uns texts que modifiquen els Tractats existents. I és que el nou Tractat de Reforma segueix les línies del mandat de revisió assolit al Consell Europeu de juny per la presidència alemanya.

D'una banda, se sacrifiquen els elements simbòlics que recollia el text original de la Constitució, abandonant el propòsit de simplificar i fer més entenedor l'entramat comunitari. El nou Tractat de Lisboa, però, manté sense grans canvis les principals innovacions institucionals i augmenta l'eficàcia i la legitimitat democràtica de la Unió ampliada, així com la coherència de la seva acció exterior.

En el pla institucional, doncs, es manté la creació d'una presidència estable de la Unió, amb un mandat de dos anys i mig renovables una única vegada, i que substitueix la presidència rotatòria del Consell cada sis mesos. S'ha conservat la proposta de reducció de la composició de la Comissió Europea, a partir de 2014. També està previst per aquesta data la introducció de la doble majoria (dels Estats i dels ciutadans) per les deci-

sions del Consell. No obstant, s'amplien les bases jurídiques de les matèries que passen de la unanimitat a la majoria qualificada (particularment en matèria de cooperació judicial, penal i policial) i, a més, la política energètica i la lluita contra el canvi climàtic s'incorporen, per primera vegada als Tractats europeus, que també contempla nous instruments en matèria de migracions o política espacial. Una de les novetats és la incorporació d'un protocol sobre els serveis públics i l'obligació de tenir en compte els criteris de Copenhaguen (que s'imposen als països candidats a l'adhesió). Igualment, es manté la figura de l'Alt Representant pels Afers Exteriors i la Política de Seguretat, que disposarà de les prerrogatives d'un ministre d'Afers Exteriors de la Unió i serà vicepresident de la Comissió. També es preserva la personalitat jurídica única de la Unió.

A més, el Parlament Europeu reforça els seus poders legislatius i els Parlaments nacionals s'incorporen al procediment legislatiu europeu amb l'enfortiment del control de subsidiarietat. També es conserva el dret d'iniciativa popular, a través del dret de petició. Per últim, però no menys important, la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea esdevé vinculant, excepte per a britànics i polonesos.

Lisboa ha estat una cita important perquè ha posat fi a aquest llarg i tortuós procés de reforma més ràpidament del previst, posant de manifest la solidesa de l'acord polític de juny passat que va aconseguir tenir en compte les inquietuds expressades

pels dos referèndums negatius (França i Holanda) i els tres governs més euroescèptics (Regne Unit, Polònia i República Txeca) sense trencar el consens amb els països favorables al text constitucional. S'ha trigat ben bé sis anys en intentar avançar cap a una Europa més unida i més forta, més plural i més pròxima. Ara bé, des d'una perspectiva històrica, i enguany hem celebrat el 50è aniversari de la signatura dels Tractats de Roma, és un pas positiu que permetrà a la UE estar millor i més preparada per a fer front als reptes d'un món global i interdependent.

Després de la Segona Guerra Mundial, els Estats que avui conformen la UE i que s'havien enfrontat els uns als altres han sabut crear un espai on viure en pau, sobre la base d'uns interessos comuns i d'uns Tractats que garanteixen l'Estat de dret i la igualtat entre tots els països. En aquest sentit, l'inici de la cooperació europea implica també l'inici d'un pacte per compartir un destí comú i exercir conjuntament una part cada vegada més important de la sobirania dels Estats. Fins ara, de fet, no només la Unió ha anat superant totes les crisis i vicissituds en què s'ha vist sumida, sinó que fins i tot podríem dir que l'han feta més forta, segurament perquè la construcció europea ha estat i és un objectiu permanent.

Les successives adhesions a la Unió, però, també han posat de relleu que hi ha diferents visions sobre com avançar en el procés de construcció d'Europa, sobre quins han de ser els seus ritmes i, fins i tot, sobre els objectius del procés d'integració. I és en aquest punt on el debat sobre la integració diferencial o flexible, com a mitjà per a compaginar interessos diversos en el si de la Unió, esdevé enormement atractiu.

L'idea d'afavorir una integració flexible, adaptada a les possibilitats i a la voluntat política dels Estats membres, va sorgir a finals dels anys 70 i

ja s'ha aplicat en alguns casos com el de la Unió Econòmica i Monetària (sistema de varies velocitats) i l'espai Schengen (model de geometria variable).

En els últims anys, Jacques Delors ha plantejat en reiterades ocasions la necessitat d'ordenar un debat sincer sobre l'oportunitat o la conveniència d'optar oberta i de manera estructurada per un model d'integració flexible que permeti, d'una banda, distingir entre aquells Estats membres que aspiren a allò que ell anomena "*une Europe puissance*" i aquells que busquen només "*une Europe espace*", permetent la convivència de uns Estats i altres en la Casa Comuna Europea.

La UE promou una altra manera d'organitzar les relacions entre actors, posant de manifest que la globalització no és una amenaça per a la democràcia, sinó una oportunitat per a estendre-la més enllà dels límits de l'Estat-nació

Aquest debat, però, és defugit permanentment perquè es considera que cal un clima suau i propici i perquè, un cop iniciat, es desconeixen les seves derivacions, els seus efectes i conseqüències. No obstant això, el propi text del nou Tractat de Reforma deixa la porta oberta, en recollir una de les novetats que incorporava el projecte del Tractat Constitucional: la flexibilització del recurs a les cooperacions reforçades així com la possibilitat de crear mecanismes de cooperació estructurats entre els Estats membres que vulguin avançar més ràpid en alguns àmbits d'interès compartit. En tot cas, les diferents opcions i propostes per continuar construint Europa estan estretament vinculades al debat sobre la naturalesa i identitat de la Unió. I aquesta és una altra

qüestió que també cal abordar decididament, tot entenent l'originalitat, subtileza, significació i complexitat de la construcció europea.

Com diu el pensador Daniel Innerarity, la UE és una de les majors innovacions polítiques de la història recent, un veritable laboratori per assajar una nova formulació de la identitat, el poder o la ciutadania, en el context de la mundialització. Innerarity creu que el procés d'integració europea és una resposta inèdita, potser un dia exemplar, a les circumstàncies que condicionen actualment l'exercici de poder en el món. De fet, la UE promou una altra manera d'organització de les relacions entre actors, posant de manifest que la globalització no és una amenaça per a la democràcia, sinó una oportunitat per a estendre-la més enllà dels límits de l'Estat-nació. En aquest sentit, Europa podria considerar-se el paradigma de la nova política que exigeix un món interdependent i, fins i tot, podríem parlar de la seva contribució a "civilitzar" la globalització.

Aquestes consideracions estan reflectides en nombrosos documents de la Unió Europea. La Declaració de Berlín (en ocasió del 50è aniversari de la signatura dels Tractats de Roma) resumeix l'ampli consens europeu que considera la Unió com la resposta als grans desafiaments que hem d'afrontar, que no es detenen en les fronteres nacionals. I afegeix que "només units podem preservar en el futur el nostre ideal europeu de societat, en benefici de tots els ciutadans i ciutadanes de la Unió Europea". La Declaració, adoptada en un moment àlgid de les negociacions sobre el futur de la reforma de la Unió, apel·la precisament a la responsabilitat de tots els europeus per continuar perseverant en la integració europea, adaptant l'estructura política d'Europa a l'evolució dels temps. Després de cinquanta anys de construcció europea *sabem que Europa és el nostre futur comú.* ■